

1. Deze vreemde wereld

Ons knikkertje

De dingen moeten toch heel anders zijn dan ze er op het eerste gezicht uitzien. Neem bijvoorbeeld het heelal, waarover in deze verzen van de Openbaring van Johannes gesproken wordt. Onze leerboeken vertellen iets over de onmetelijke grootte van dat heelal; een grootte waar wij ons geen voorstelling van kunnen maken. Stel dat er ergens in het Paleis op de Dam in onze hoofdstad een knikkertje is, niet groter dan een centimeter in doorsnee. Wanneer dat knikkertje onze aarde voorstelt, dan moeten wij, naar die maat verder rekenend, ons de maan voorstellen op een afstand van dertig centimeter van dat knikkertje. Nog weer verder rekenend, merken wij dat de zon, naar diezelfde maatstaf berekend, een bol is van iets meer dan een meter doorsnee, dus een behoorlijk grote bol, en dat zij zich bevindt op een afstand van ruim vijf meter van dat kleine knikkertje. En wanneer we nu nog doorgaan met onze berekening, dan komen wij tot de ontstellende ontdekking dat de dichtstbijzijnde van de vaste sterren ergens in Nieuw-Zeeland gezocht moet worden, in ieder geval op een afstand van ruim dertigduizend kilometer. Dat is dan de dichtstbijzijnde ster.

Ons sterrenstelsel, waartoe onze zon behoort, telt waarschijnlijk tussen de 100 en 200 miljoen sterren, en het wordt omsloten door de Melkweg, die er zich als een band omheen legt. Maar buiten die Melkweg zijn nog weer andere sterrenstelsels, op afstanden die het scherpst verstand doen duizelen. Dat is ons heelal. En midden in dat heelal beweegt zich dan dat knikkertje, onze aardbol, die wij bewonen mogen. Maar als we dan

dat knikkertje beter bekijken, dan blijkt dit toch merkwaardig groot te zijn. Er zijn machtige bergruggen, peilloos diepe oceanen, er zijn steppen en woestijnen, maar ook vruchtbare rivierdalen, wouden, steden, dorpen en akkers. En op die aarde wonen de miljarden mensen, onderscheiden in rassen, huidskleur, talen, lichaamsbouw en godsdienst. Wat weten die mensen ervan, dat ze maar zó ondenkbaar klein zijn, vergeleken bij de onzegbare maten van het heelal! Ze wanen zich groot, ze hebben ieder hun eigen wereldje, hun eigen belangen en gedachten. En ondertussen draaien ze mee met de aarde om haar as, en de aarde wentelt zich om de zon, en de zon gaat haar geruisloze, majesteitelijke gang door de oneindige diepten van de wereldruimte.

Wat beseffen die mensen ervan, dat ze voortschrijden over een aardkorst waarbinnen zich een onbeschrijfelijke gloed van samengeperste verschrikkelijkheid bevindt! Wanneer daar binnen de aarde even lichte verschuivingen plaatsvinden, dan siddert de aardkorst, dan vallen steden in puin en worden de mensen opgejaagd in nameloze angst. En stel u voor dat er eens werkelijk iets ernstigs zou gebeuren in dit zorgvuldig uitgewogen heelal! Stel u voor dat die kleine aarde tijdens haar baan om de zon op een of ander hemellichaam zou stuiten, hoe betrekkelijk klein en onbelangrijk ook. Wat zou er dan gebeuren met die machtige mierenhoop die wij mensheid noemen!

Er komt altijd iets van een glimlach om de lippen als we denken aan de mens in het heelal! Hij mag dan door zijn rede ver boven de grashalm en de eik uitsteken, boven de leeuw en de arend; hij mag dan in staat zijn om haar zorgvuldig bewaarde geheimen aan de aarde te ontfutselen, en hij mag dan de krachten van de wereld aan zich onderworpen hebben, maar

wat is hij ondanks dat alles nameloos nietig en onbeduidend! In het fabelachtige krachtenspel van het heelal is hij niet meer dan een wurmpje, dat elk ogenblik verbrijzeld kan worden.

Een vrouw

En nu Johannes! 'En er werd', zo zegt hij, 'een groot teken in de hemel gezien: een vrouw, met de zon bekleed, met de maan onder haar voeten en een krans van sterren op haar hoofd.' Wij willen even in het midden laten wie die vrouw is, maar één ding is direct duidelijk, en dat is dat zij een mens is. Een mens dus, net als wij. Ze is 'bekleed met de zon', ze heeft 'de maan onder haar voeten' en draagt een krans van twaalf sterren op haar hoofd. Ik houd er volledig rekening mee dat we hier te maken hebben met beeldspraak, symbolische taal, waarin diepe gedachten genoemd worden. Maar dan kan toch niets afgedaan worden van dit ene feit dat hier die mens getekend wordt als het hart van het heelal. Daar is alles op betrokken, daarop is alles gericht.

Die ontelbare hemellichamen, die eenzaam dwarrelen door de afgronden van de wereldruimte, die hun machtige lichtbundels uitzenden naar alle kanten van het heelal, ze liggen als een krans om het hoofd van die vrouw. Ze zijn alleen maar sieraad, ze hebben alleen maar zin omdat die mens er is, ze bestaan omdat hij bestaat. En die zon, die zichzelf opteert in hartstochtelijk verlangen om licht van zich te doen uitstralen, waardoor de knoppen zwellen, de bloemen zich openen, de woudreuzen groeien, de wolken zich samenvakken boven de zeeën, het dier ademt en de mens leeft, die zon is niet anders dan het kleed van de vrouw. Ze is de omraming, de omhulling van de mens. Ook zij vindt haar zin, haar bedoeling, in de mens; ook zij is er omdat die mens er is.

Als dát waar is, en Johannes zegt het zonder enige aarzeling, dan zijn echt alle dingen anders dan ze lijken. Dan zijn er verbindingslijnen in het heelal die wij niet zien, die onze wetenschap met geen mogelijkheid benaderen kan. Dan hangen alle verschijnselen in het heelal met elkaar samen op een manier die ons denken volstrekt ontgaat, dan is de mens iets anders dan een wormpje dat rondkruipt op een planeet van belachelijke nietigheid, en dan is het heelal iets anders dan oeverloze onmetelijkheid. Dan bestaat er tussen die kleine mens en de verre hemellichamen, de sterrenstelsels van onbegrensde wijdsheid en grootsheid, een zó innig verband, dat wij ons er geen denkbeeld van kunnen vormen. En toch moeten wij proberen dat verband dieper te onderzoeken.

Het is al direct duidelijk dat dit verband natuurwetenschappelijk nooit kan worden aangetoond. Zuiver natuurwetenschappelijk gesproken, trekken de zon en de maan en de sterrenstelsels die het heelal doorlichten, zich niets aan van wat er met die mens gebeurt. Als onze aarde vandaag of morgen door een of andere machtige explosie tot een vroegtijdig einde zou komen en het gehele mensdom in één moment in het niet zou worden weggeslingerd, dan zou de zon er waarschijnlijk zelfs geen schokje van voelen en de sterren zouden er op hun afstanden van vele lichtjaren geen spoor van bemerken. Het menselijk geslacht zou volstrekt ongemerkt ten onder gaan. Het is echter de vraag of deze natuurwetenschappelijke visie op het geheel de enig mogelijke is, of zij het mysterie van het bestaan voldoende doorgrondt. Johannes spreekt hier niet natuurwetenschappelijk, hij bedoelt het in een volstrekt andere zin, omdat hij de wereldwerkelijkheid van God uit beziet. En wij kunnen over dit wonderlijke verband dus ook alleen theologisch spreken.

Dat brengt mee dat wij dus in andere termen moeten gaan spreken. Niet meer in lichtjaren en sterrenstelsels, maar in termen van geloof en kinderlijk aanvaarden. Johannes ziet duidelijk een samenhang tussen wat voor ons gescheiden lijkt; hij ziet een samenhang die verankerd is in God. Diezelfde God, die 'Koning der eeuwen' Die dit ondoorgrondelijk heelal geschapen heeft, Die al die wentelende gangen der sterren bestuurt, diezelfde God staat tot de mens in een zeer bijzondere betrekking, en het is deze betrekking die de mens zo'n uitzonderlijke plaats geeft in het oneindig bouwwerk van Gods schepping.

Voordat wij dit verder kunnen doordenken, zullen wij echter eerst moeten begrijpen wat er bedoeld wordt met die 'vrouw', die zo'n hoge en eervolle plaats inneemt dat zon, maan en sterren geweven zijn tot haar koninklijk gewaad. Wij hebben gezegd dat met die vrouw de mens bedoeld werd. Dat is in zekere zin wel juist, maar wij moeten nu toch verder proberen te bepalen waar hier op gedoeld wordt. Nu blijkt al meteen dat er van die vrouw betrekkelijk weinig gezegd wordt, en wat er verder van haar gezegd wordt, is eigenlijk niet zo verheffend. Ze is volgens vers 2 zwanger en 'schreeuwt in haar weeën' en straks vlucht ze naar de woestijn. Dat klinkt wel enigszins in tegenspraak met de onbeschrijfelijke heerlijkheid die net aan haar was toegekend. Al is ze dan 'bekleed met de zon' en al staan haar voeten dan op de maan en draagt ze een krans van sterren, ze is toch een armelijke gestalte, een opgejaagde, een smart dragende, een vluchtende, een elke dag door talrijke gevaren bedreigde.

Het Kind

Het meest wezenlijke wat van deze vrouw gezegd wordt, is dat zij een Kind, een 'mannelijk wezen', ter wereld brengt. Zij is dus Moeder en dat is het meest wezenlijke in haar. Het komt niet

eens zozeer op haarzelf aan als wel op dat Kind Dat uit haar geboren wordt. Nu is het buiten twijfel dat met dit Kind niemand anders bedoeld is dan Jezus Christus. Ook al wordt er verder over Hem in dit hele hoofdstuk slechts heel weinig gezegd, alles wijst erop dat Zijn gestalte heel dit hoofdstuk beheerst. Die vrouw is dus de moeder van Jezus Christus. Wordt hier met die vrouw Maria bedoeld? In de rooms-katholieke Bijbelvertaling, de zogenaamde Canisiusvertaling, lezen wij bij dit vers in een noot:

De Vrouw is de Gemeente Gods van Oude en Nieuwe Testament. Ze is draagster van het goddelijk licht (lichtsymbolen). Uit haar is de Messias geboren onder vele smarten en vervolgingen in verleden, heden en toekomst. Ze is de geestelijke moeder van vele kinderen, die met haar door satan worden vervolgd. (In geestelijke zin wordt dit alles voortreffelijk toegepast op Maria, de Moeder van Jezus, de Moeder van de gelovigen, maar ook de Moeder van smarten.)

Daaruit blijkt dat ook deze vertaling in de Vrouw niet Maria zelf ziet, maar de Kerk van alle eeuwen. Hoogstens kan men zeggen dat Maria hier getekend wordt als symbool van die Kerk van alle eeuwen, en dat dus in haar op een zeer bijzondere wijze vervuld is wat van die Kerk van alle eeuwen in geestelijke zin gezegd kan worden.

Er zijn in deze hele geschiedenis inderdaad enkele trekjes die even aan Maria en haar Kind doen denken. Wanneer straks gezegd wordt dat de Draak op de loer ligt om, indien dat mogelijk is, het Kind direct na de geboorte te verslinden, dan kan men denken aan Herodes, die direct na de geboorte van Christus loerde op Zijn dood. En als dan die vrouw vlucht naar de woestijn, dan kan men denken aan de vlucht naar Egypte van

Maria en Jozef. Er liggen dus enkele trekjes in dit beeld die van toepassing zijn op de geboortegeschiedenis van Jezus Christus, zoals die door Lukas beschreven is. Anderzijds zitten er talrijke trekken in die ver boven deze vervolging door Herodes en de vlucht naar Egypte uit wijzen, zodat het ongetwijfeld veel juister is om hier te denken aan werkelijkheden van een veel meer blijvend karakter. Die vrouw, de gemeente van God, is door alle eeuwen heen in gevaar, ze wordt altijd bedreigd, ze is altijd vluchtende. Het boek Openbaring van Johannes zal daar in latere hoofdstukken nog veel dingen over zeggen.

Die vrouw is dus de gemeente van God, het volk van God. Dat maakt ook ineens duidelijk waarom zij geschilderd wordt als bekleed met de maan en met een krans van sterren. Dat kan namelijk alleen van haar gezegd worden omdat zij de moeder is van Jezus Christus. Het is allemaal niet zozeer op haar van toepassing, maar wel op Hem; en van haar geldt het alleen omdat zij Zijn eigendom is, omdat zij door Hem behouden en gedragen wordt. Met andere woorden: het is de Christus Die in het hart van het heelal staat. Om Zijn hoofd zijn de sterren geweven als een krans, en Hij is het Die bekleed is met de zon. Als Hij geboren wordt, dan wijst een ster de plaats aan van Zijn kribbe, en als Hij aan het kruis hangt, dan bedekt zich de zon, dan houdt het heelal de adem in. Als Hij sterft, dan scheuren de rotsen en dan beeft de aarde.

Ja, Hij is werkelijk het middelpunt van de wereld, waar alles zich omheen groepeert. Dat in het voorjaar de krokusjes hun kopjes uitsteken boven de grond, dat de sneeuwkllokjes bloeien, dat straks de bomen hun knoppen ontplooiën, dat de zee zich beweegt in rusteloze deining, dat de blanke bergtoppen luisterrijk hun kruinen verheffen tegen de blauwe lucht, dat de Melkweg ons sterrenstelsel omsluit als in een veilige om-

randing; het heeft allemaal iets met Hem te maken, het wijst allemaal naar Hem terug en het wordt allemaal door Hem vastgehouden. Die mens over wie we dus spraken, is niet maar een willekeurig mens, maar met hem wordt de grote, de waarachtige Mens, Jezus Christus, de Zoon des mensen, bedoeld.

De schrijver van de brief aan de Hebreeëen heeft het geheim daarvan ten volle beseft. Hij haalt ergens de woorden van Psalm 8 aan, het loflied op de mens: 'Wat is de mens, dat Gij aan hem denkt, of des mensen zoon, dat Gij naar hem omziet? Gij hebt hem voor een korte tijd beneden de engelen gesteld, met heerlijkheid en eer hebt Gij hem gekroond, alle dingen hebt Gij onder zijn voeten onderworpen.' En dan vervolgt hij: Dat alles kan niet worden gezegd van ieder willekeurig mens, want 'thans zien wij nog niet dat hem alle dingen onderworpen zijn, doch wij zien Hem, Jezus, met heerlijkheid en eer gekroond' (Hebr. 2:9). Ook die schrijver van deze brief heeft dus blijkbaar hetzelfde beeld voor ogen gehad: het beeld van een mens, van de Mens, staande op de maan en een sterrenkrans om Zijn slapen.

De diepste werkelijkheid

Daarmee valt tevens een scherp licht op wat hier geschreven wordt over de vrouw. Zij is het die met al die heerlijkheid gekroond wordt. Ja, maar dat is alleen omdat zij moeder is, de moeder van Hem. Van haar geldt in deze wereld dat wij nu nog niet zien dat alle dingen aan haar onderworpen zijn. Zij leeft nog in de periode van het 'nog niet'. Als moeder van Jezus Christus, als uitverkoren in Hem en gered door Hem, deelt zij in Zijn onbeschrijflijke majesteit, maar 'thans zien wij nog niet dat haar alle dingen onderworpen zijn'. Zij is nog niet wat zij eigenlijk is. Zij draagt nog niet het kleed dat ze eigenlijk dragen mag.

Het geheim van de Kerk is het grote ‘nog niet’, het is dat ondoorgrondelijke dat ze nog niet kan zijn wat ze allang is, door Jezus Christus. Ze staat daar nog als een bedreigde, als een uitgeworpene, als een opgejaagde, als een bevende gestalte midden in de wereldgeschiedenis, en toch is ze de vrouw, bekleed met de zon, toch ligt het heelal eerbiedig om haar heen. Daarmee hebben wij de zin van deze openbaring benaderd. Johannes ziet hier niet iets vreemds, iets onbegrijpelijks, iets wat er nog niet is, maar hij heeft door God deze genade ontvangen, dat hij even door de uiterlijke gestalte van dingen heen mocht kijken, en dat hij de diepste werkelijkheid mocht peilen. Hij heeft de dingen gezien die in de meest volstrekte zin waarheid zijn. Hij mocht door de vermomming van de aardse verblindingsdringen tot de diepste grond. Dat is wat hem geschonken is en wat hem overweldigd heeft.

Wij staan hier tegelijk voor een van de gedachten die dit hele boek beheersen. De dingen in deze wereld zijn niet wat ze eigenlijk ten diepste zijn. Alles in deze wereld is vermomd, gemaskerd, omhuld, alles is anders dan het is. Wanneer Johannes de voortgang van het grote gebeuren gaat schilderen, dan is het vanuit deze gedachte, dat eindelijk de dingen worden wat ze zijn, dat ze hun vermomming afleggen. In het laatste hoofdstuk zal het ons toeklinken: ‘Wie vuil is, dat hij nog vuiler worde; wie rechtvaardig is, hij bewijze nog meer rechtvaardigheid; wie heilig is, hij worde nog meer geheiligd.’

Uit al de verwarring en ommanteling moet eindelijk de ware gestalte naar voren komen. Alle camouflage moet wegvallen, alles moet uiteindelijk de gedaante vertonen die aan het diepste wezen beantwoordt. Dat is de melodie die door dit hele boek heen ruist en die het zo boeiend en zo spannend maakt. Dat betekent in het verband van wat wij tot nu toe zagen dat

die vrouw, die moeder van Jezus Christus, die in het hart van het heelal staat, maar die nu nog de gestalte vertoont van een opgejaagde en vervolgte, dat die vrouw moet worden wat zij in Christus is, de verheerlijkte en de gekroonde. Ze staat nog in het grote 'nog niet', er zijn nog bepaalde factoren die haar belemmeren om haar ware gedaante te vertonen. Maar dat 'nog niet' moet worden beëindigd; God zal haar eens maken tot wat zij ook nu al mag zijn.